

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виробничої практики
для студентів спеціальності
051 - «Економіка»,
076 - «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
денної форми навчання

Затверджено методичною
радою університету,
протокол № від р.

Харків 2018

Укладачі: Г.В. Поясник
М.В. Прокопенко

Кафедра економіки і підприємництва

ВСТУП

Виробнича практика проводиться по закінченню третього року навчання студентів освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра на пряму (спеціальності) 051 – «Економіка», 076 - «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

1.1. **Метою** практики є закріплення теоретичних знань і придбання практичних навиків у галузі планування, організації, управління, обліку й аналізу трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, техніко-економічної діяльності підприємств.

1.2 **Основні завдання** практики полягають у практичному ознайомленні з посадовими правами і обов'язками економіста (керівника середнього управлінського рівня) підприємства стосовно до конкретної його діяльності, засвоєнні найважливіших положень про функціонування служб і підрозділів підприємства, що забезпечують виробничо-управлінську і соціально-економічну діяльність всього підприємства в цілому; визначенні фінансово-економічного стану підприємства, практичному ознайомленні з принципами складання балансу та інших фінансових документів підприємства; набутті навичок самостійного пошуку інформації та її аналізу для подальшого використання у курсовому та дипломному проектуванні.

1.3. По завершенні практики студенти повинні:

знати: організацію управління виробництвом; методику планування обліку, аналізу матеріальних, трудових і фінансових ресурсів; методику оцінки техніко-економічної діяльності підприємства; організацію маркетингової діяльності.

вміти: приймати управлінські рішення й оцінювати їх ефективність; оцінювати типи організаційної структури; вести облік матеріальних, трудових і фінансових ресурсів; розраховувати показники стану і використання ресурсів і виконувати аналіз; планувати діяльність підприємства; вести маркетингові дослідження; розробляти ефективний комплекс маркетингу і стратегію; практично здійснювати роботу економіста й організатора виробництва.

2. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

1. ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА - БАЗИ ПРАКТИКИ

Правова форма організації підприємства, його основні цілі, засновники, статутний фонд, організаційна структура, схема управління, основні результати фінансово-господарської діяльності підприємства.

2. ОСНОВНІ ФОНДИ

Склад і структура основних фондів підприємства. Планування основних фондів. Облік основних фондів та їх інвентаризація.

Облік надходження і вибуття основних фондів (акти приймання-передачі, списання).

Поняття про амортизаційні відрахування на повне відновлення основних фондів, порядок нарахування.

Методи оцінки основних фондів (повна початкова вартість, залишкова, відбудовна; натуральні показники). Визначення середньорічної вартості.

Джерела даних і розрахунок показників руху, технічного стану і використання основних фондів (коефіцієнти вибуття, надходження, зношення, відновлення, придатності, рентабельності; фондівіддача, фондомісткість, фондоозброєність).

3. ОБОРОТНІ КОШТИ

Структура оборотних коштів

Матеріально-технічні ресурси, склад, облік надходжень матеріальних цінностей (рахунок-фактура, накладна на відпустку матеріальних цінностей, товарно-транспортна накладна, прибутковий ордер, акт приймання).

Облік матеріальних цінностей на складі (картка обліку, відомість залишків матеріальних цінностей).

Облік малоцінних і швидкозношуваних предметів (картка обліку, акт на списання).

4. НОРМУВАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ

Розрахунок показників ефективності використання нормованих оборотних коштів. Визначення потреби підприємства у матеріально-технічних ресурсах.

Облік і контроль коштів у касі підприємства (прибутковий і видатковий касові ордера, авансовий звіт, звіт про рух грошей у касі).

Облік і контроль коштів на поточному рахунку (платіжне доручення, платіжна вимога, виписка банку з поточного рахунку, заява на одержання розрахункової чекової книжки).

Використання ненормованих оборотних коштів.

5. ТРУДОВІ РЕСУРСИ

Одержати дані середньосписочної чисельності працюючих із розподілом по категоріях і групах; динаміку прийняття і звільнення працівників; фонду споживання; використання робочого часу. Оцінити забезпеченість підприємства трудовими ресурсами; розрахувати показники руху працюючих, використання і структури робочого часу.

Проаналізувати використання різних форм організації праці по категоріях працюючих і їх ефективність.

Підготовка кадрів і підвищення кваліфікації.

6. НОРМУВАННЯ ПРАЦІ І ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Проаналізувати чинники росту продуктивності праці на підприємстві. Упорядкування плану організаційно-технічних заходів щодо підвищення ефективності виробництва, плану росту продуктивності праці. Нарахування заробітної плати. Поняття тарифної системи. Форми і системи оплати праці. Положення про преміювання.

Статистична і бухгалтерська звітність з праці.

Планування фонду оплати праці.

7. МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Комплексне дослідження ринку. Прогнозування і планування комплексу маркетингу. Вивчення попиту на продукцію машинобудування і кон'юнктура ринку. Товарна політика. Ціноутворення.

Комунікаційна політика. Маркетингова тактика і стратегія. Маркетинговий контроль.

8. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ТЕМИ НДРС

Виконуються по темі НДР за розробленої студентами на заняттях методиці.

4. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

По закінченні практики студент надає на кафедру звіт з практики та оформлений щоденник.

Звіт повинний дати відповіді на всі питання програми практики мати конкретні матеріали, документи, статистичні дані, розрахунки показників діяльності підприємства, містити висновки.

Звіт складається з титульного листа, вступу, змісту основних розділів програми практики, висновків, списку використаної літератури і додатків.

Основна частина звіту повинна містити 4 частини:

1. Опис організації, в якій студент проходив практику. В цій частині необхідно освітлити наступні моменти:

- форма власності;
- основні напрямки діяльності;
- організаційна структура, її тип та рівні підпорядкування.

2. Визначення економічних показників роботи підприємства:

- аналіз фінансових показників;
- оцінка маркетингової діяльності;
- оцінка стану трудових ресурсів;
- оцінка стану майна підприємства.

3. Аналіз роботи в підрозділі, де проходив практику студент, оцінка роботи цього підрозділу та його роль в організації. Причини наявних невдач або успіхів підрозділу, оцінка впливу на ефективність роботи підрозділу зовнішніх і внутрішніх факторів, рекомендації і пропозиції зі вдосконалення організації, структури і технології управління підрозділу, в якому проводилося стажування.

4. Визначення переліку робіт студента, які він виконував на практиці. А саме: основні напрямки діяльності, характер задач, які він вирішував у цьому підрозділі, ефективність їх вирішення.

При описанні організації роботи підрозділу і функцій, що виконуються на посаді дублера слід посилатися на первинні документи і нормативні матеріали. Аналітична частина звіту повинна бути ілюстрована аналітичними таблицями, порівняльними даними, тощо. Опис слід подавати в конкретній формі, вказувати розкриті недоліки в організації робіт, методах аналізу і системі контролю. Рекомендації повинні бути конкретними і в деяких випадках доповнені поясненням по їх адаптації до умов організації.

Звіт повинен розроблятися на реальних матеріалах діяльності тієї організації, де студент проходив практику.

При складанні звіту з практики необхідно враховувати наступні вимоги:

1. Звіт повинен складатися з 40-45 стор. рукописного (не менше ніж 25-30 стор. машинописного) тексту. Бажаним, але не обов'язковим, є виконання звіту на комп'ютері. (Текст набирається шрифтом Times New Roman 14 pt, або Arial 12 pt, міжрядковий інтервал -1,5, поля: згори - 2 см, знизу -2 см, ліворуч - 3 см, праворуч -1 см). Нумерація сторінок - вгорі, по центру.

2. Звіт повинен бути поданий та оформлений одностайним стилем, без «художніх» епітетів, акуратно і логічно.

3. Сутність. Звіт повинен містити інформацію, яка є необхідною для оцінки діяльності організації.

4. Наочність. Викладення матеріалу повинно бути проілюстровано графіками, схемами, таблицями, діаграмами, що висвітлюють динаміку основних економічних показників діяльності підприємства.

Якщо декілька студентів проходять практику в одному підприємстві, то припускається складання ними одного звіту за наступних умов:

- у звіті повинна бути відображена робота кожного зі студентів;
- кожен студент повинен написати про діяльність одного з підрозділів цієї організації;

- обсяг звіту повинен бути у 2-3 рази більшим за звіт одного студента.

Звіт повинен бути перевірений і підписаний керівником практики від підприємства та завірений печаткою. По поверненні з практики студент здає керівнику від університету свій звіт зі всіма додатками до нього, включаючи характеристику з місця проходження практики, в якій повинні бути відображені рівень знань та навиків студента, які він придбав під час практики, його дисциплінованість, відношення до справи, якість і сумлінність виконання ним своїх обов'язків і конкретних доручень, комунікабельність, відносини із співробітниками та інша оцінка його діяльності у відповідності із задачами і метою практики.

У терміни, встановлені навчальним планом і календарними рамками стажування студент захищає свій звіт перед комісією.

Для прийому і захисту звіту по практиці створюється комісія (керівники практики від підприємства і кафедри, висококваліфіковані фахівці підприємства). Результати роботи комісія оформляє протоколом. У випадку неможливості створення комісії звіт приймає сам керівник практики від кафедри. За результатами захисту виставляється диференційований залік. Критерій оцінки визначається змістом і якістю звіту з практики та знанням поданого матеріалу.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бабій М.В. Обґрунтування раціональної тривалості робочого часу водія при виконанні транспортних операцій [Текст] / М.В. Бабій, А.Й. Матвійшин// Вісник ХНТУСГ. – Харків, 2016. – Вип. №169. – 232-236 с.

2. Башкатова Є.І. Планування роботи автотранспортного підприємства: программир. навчання: [навч. посібник]/Є.І. Башкатова, Т.А. Здерева, Ю.С. Стельмаховській. – Київ: Вища шк., 1988. – 286 с.

3. Бичанин В.В. Экономика предприятия отрасли: учеб.-метод.комплекс /Сост. и общ.ред. В.В. Бичанина. – Новополоцк; УО «ПГУ», 2007. – 400 с.

4. Білібіна Н.Ф. Організація, планування і управління автотранспортними підприємствами: [навч. для вузів за фахом —Економіка і орг. автомобіл. трансп.// Н.Ф. Білібіна, М.П. Улицький, А.Б. Миротин та ін]; ред.: Л.А. Бронштейн, К.А. Савченко. – 2-е вид., Перераб. і доп. – М.: Вища. шк., 1986. – 359 с.
5. Бойчик І.М. Економіка підприємств : навч. посібник / Бойчик І.М., Харів П.С., Хопчан М.І. – Львів: —Сподом, 2000. – 212 с.
6. Бычков В.П. Экономика автотранспортного предприятия: Учебник / В.П. Бычков. - М.: ИНФРА-М, 2014. - 383 с.
7. Будрин А.Г. Экономика автомобильного транспорта: Учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений / А.Г. Будрин, Е.В. Будрина, М.Г. Григорян и др. ; под ред. Г.А. Кононовой. - М. : Издательский центр «Академия», 2009. - 320 с.
8. Будрин А.Г. Экономика автомобильного транспорта: Учебник / А.Г. Будрин, Е.В. Будрина, М.Г. Григорян и др.; под ред. Е.В. Будриной. - 5-е изд., перераб. - М.: Издательской центр «Академия», 2016. - 320 с.
9. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник ; за ред. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 608 с.
10. Вовк Ю.Я. Пути формирования ресурсоэффективной транспортной системы / Ю.Я. Вовк // Экономические тенденции, 2017. – Вып. 1, №1. – 22-29 с. (Білорусь).
11. Воркут А.И. Грузовые автомобильные перевозки. – К.: Виш. школа, 1986. – 447 с.
12. Войнаренко М.П. Податковий облік і аудит: підручник / М.П. Войнаренко, Г.В. Пухальська. – К.: ВЦ —Академія, 2009. – 367 с.
13. Горова К.О. Конспект лекцій з дисципліни „Основи економіки транспорту”// Горова К.О. / – Харків: ХНАДУ, 2011. – 77 с.
14. Голованенко С.Л. Экономика автомобильного транспорта /Голованенко С.Л. – М.: Вища школа, 1983. – 352 с.
15. Голованенко С.Л. Збірник задач за курсом —Економіка автомобільного транспорту” / Голованенко С.Л., Жарова О.М., Посипай В.Г. М.: Вища школа, 1980.
16. Голованенко С.Л. Справочник инженера-экономиста автомобильного транспорта / С.Л. Голованенко, О.М. Жарова, Т.И. Маслова, В.Г. Посыпай. – К.: Техника, 1991. – 351 с.

17. Горова К.О. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни „Основи економіки транспорту // Горова К.О., Кирчата І.М. / – Харків: ХНАДУ, 2011. – 70 с.
18. Дзюра В.О. Обґрунтування швидкості руху на міських вулицях і дорогах / В.О. Дзюра // Міжвузівський збірник «Наукові нотатки». – Луцьк, 2016. – Вип. №55. – 112-116 с.
19. Дмитриев И.А. Экономика предприятий автомобильного транспорта: учебное пособие / И.А. Дмитриев, О.М. Жарова. – Харьков: Знаду, 2004. – 184 с.
20. Жарова О.М. Типові задачі з економіки автомобільного транспорту: Навч. посібник для автотрансп. спец. вузів. – М.: Вищ. шк., 1991. – 223 с.
21. Жарова О.М. Типові задачі з економіки підприємства автомобільного транспорту: навч. посіб. для автотрансп. спец. ВУЗів / О.М. Жарова, І.А. Дмитрієв, І.М. Кирчата. – вид. 2-ге перероб. і доп. - Х.: ХНАДУ, 2013. – 196 с.
22. Закон України «Про транспорт».
23. Закон України «Про автомобільний транспорт»
24. Податковий кодекс України
25. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».
26. Іванілов О.С. Економіка підприємств автомобільного транспорту: підручник для студентів вищих навчальних закладів / О.С. Іванілов, І.А. Дмитрієв, І.Ю. Шевченко. - Х.: Стиль-Издат, 2017. - 632 с.
27. Іванілов О.С. Економіка підприємства: Підручник / О.С. Іванілов. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
28. Каплан Т.Л. Пути улучшения использования основных производственных фондов на автомобильном транспорте / Каплан Т.Л. – М.: Транспорт, 1981. – 136 с.
29. Конспект лекцій з дисципліни „Логістика» для студентів галузі знань 27 транспорт, спеціальність 275 Транспортні технології (за видами) // Попович П.В., Шевчук О.С., Бабій М.В. / ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль 2017. – 185 с.
30. Криворучко О.М. Типові задачі з економіки праці на автомобільному транспорті: навч. посібник / Криворучко О.М. – Х.: ХНАДУ, 2002. – 213 с.

31. Организация коммерческой работы на автомобильном транспорте: учебник для Вузов; под.ред. Е.А. Олейникова. – М.: ЗАО Бизнес школа —Интел-синтез, 1997. – 288 с. 144
32. Попова Н.В. Маркетинг транспортных услуг: учебное пособие. –Х.: ХНАДУ, 2002. – 224 с.
33. Попович П.В. Методичні вказівки для виконання курсової роботи з дисципліни „Основи економіки транспорту» для студентів спеціальності 275 Транспортні технології (за видами) // Попович П.В., Шевчук О.С. / ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль 2017. – 36 с.
34. Попович П.В. Методичні вказівки для практичних занять з дисципліни „Основи економіки транспорту» для студентів спеціальності 275 Транспортні технології (за видами) // Попович П.В., Шевчук О.С. / ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль 2017. – 114 с.
35. Попович П.В. Методичні вказівки для виконання курсової роботи з дисципліни „Логістика» для студентів спеціальності 275 Транспортні технології (за видами) // Попович П.В., Шевчук О.С., Бабій М.В. / ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль 2017. – 54 с.
36. Попович П.В. Аналітичні технології в забезпеченні економічної ефективності логістичних систем / Попович П. // Вісник ХНТУСГ. – Харків, 2016. – Вип. №169. – 223-225 с.
37. Попович П. В. Дослідження тенденцій розвитку ринку вантажних автомобільних перевезень в сучасних умовах //Попович П.В., Шевчук О.С. Матвійшин А.Й., Лотоцька В.Н. /Науковий журнал. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Технічні науки. – Житомир: №2(77)-2016. – 224-228 с.
38. Попович П.В. Економічні аспекти використання послуг 3PL операторів вітчизняними підприємствами. Науковий журнал. – Луцьк: Луцький НТУ, 2016. № 2. – 125-129 с.
39. Пухальська Г.В. Податковий облік: причини виникнення, суть та організація на підприємстві // Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки. – 2004. - №6. – 94-96 с.
40. Примак Т.О. Економіка підприємства: навчальний посібник /Примак Т. О. - К.: Вікар, 2001. – 178 с.
41. Пушкар М.С. Фінансовий облік: підручник / Пушкар М.С. – Тернопіль, —Картбланш, 2002. – 628 с.
42. Сопко В. Бухгалтерський облік: навч. посіб. / Сопко В. – 3-тє вид. – К.: КНЕУ, 2000. – 578 с.

43. Тарангул Л.Л. Оподаткування та регіональний розвиток (теорія і практика): Монографія / Тарангул Л.Л. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2003. – 286 с.

44. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік: посібник /Ткаченко Н.М. – К.: А.С.К., 2000. – 784 с.

45. Управление транспортными системами. Транспортное обеспечение логистики: учебник и практикум для академического бакалавриата / В. Д. Герами, А. В. Колик. – М.: Издательство Юрайт, 2015. – 510 с. – Серия: Бакалавр. Академический курс.

46. Цьонь О.П. Правові аспекти організації перевезень вантажів у міжнародному сполученні / Цьонь О.П. // Вісник ХНТУСГ. – Харків, 2016. – Вип. №169. – 209-211 с.

47. Цьонь О.П. Шляхи визначення оптимальних відстаней між пунктами транспортної мережі / Цьонь О.П. // Міжвузівський збірник —Наукові нотатки#. Випуск №55. – Луцьк.: ЛНТУ, 2016. – 418-421 с.

48. Чабанова Н.В. Бухгалтерський фінансовий облік: посібник / Н.В. Чабанова, Ю.А. Василенко. – К. Академія, 2000. – 476 с.

49. Шевчук О.С. Вплив показників ефективності на безпеку руху вулично-дорожніми мережами/ Шевчук О. С. // Вісник ХНТУСГ. – Харків, 2016. – Вип. № 169. – С. 205 - 209.

50. Шинкаренко В.Г. Економіка праці на автомобільному транспорті: Навчальний посібник / В.Г. Шинкаренко, О.М. Криворучко. – Х.: ХНАДУ, 2012. – 344 с.

51. Шинкаренко В.Г. Управление результатами деятельности работников АТП / В.Г. Шинкаренко, О.Н. Криворучко. – Х.: ХГАДТУ, 1999. – 143 с.

52. Шинкаренко В.Г. Економіка праці на автомобільному транспорті: навч. посібник / Шинкаренко В.Г., Дмитрієв І.А., Криворучко О.М. – Х.: ХДАДТУ, 2000. – 305 с. 145

53. Шинкаренко В.Г. Нормативне планування праці й заробітної плати на підприємствах автомобільного транспорту. – К.: Техніка, 1991. – 160 с.

54. Шинкаренко В.Г. Экономическая оценка нововведений на автомобильном транспорте: учеб. пособие / В.Г. Шинкаренко, О.М. Жарова.– Х.: ХНАДУ, 2004. – 156 с.

55. Якість транспортних послуг: управління, розвиток та ефективність: монографія / Г.Ю. Кучерук; Держ. екон.-технол. ун-т трансп. - К.: ДЕТУТ, 2011. - 205 с., - Бібліогр.: 199- 205 с. - укр.

56. Dzyura V. Ways of improvement of the city road network functioning / V. Dzyura // Journal of Sustainable Development of Transport and Logistics, 2016. – Vol. 1, No. 1. – p. 11-15. (Польща).

57. Karpenko O., Kovalchuk S., Shevchuk O. Prospects on Ukrainian logistics market orientation for international customers. Journal of Sustainable Development of Transport and Logistics, [S.l.], v. 1, n. 1, p. 27-33, dec. 2016.

58. Popovych P., Shyriaieva S., Selivanova N. Analysis of the interaction of participants freight forwarding system. Journal of Sustainable Development of Transport and Logistics, [S.l.], v. 1, n. 1, p. 16-22, dec. 2016.

Додаткова:

59. Шеремет Ю. Р. Анализ хозяйственной деятельности / Шеремет Ю. Р. – М. : Экономика, 2015. – 352 с.

60. Ткаченко Н. К. Бухгалтерский учет на предприятиях с разными формами собственности / Ткаченко Н. К. – Киев : "А.С.К.", 2016. – 322 с.

61. Завьялов Л.С. Маркетинг во внешнеэкономической деятельности: методические рекомендации / [под.общ.ред. Завьялова Л.С. и Демидова В.Е.] – М.: Внешторгиздат., 2014. – 152 с.

62. Демин А.А. Фирмы : первые итоги / Демин А.А. // Вестник Санкт-Петербургского университета. – 2016. – С. 204.

63. Уткин Э. А. Бизнес-план. Как развернуть собственное дело / Э.А. Уткин, А.И. Кочетова. – М. : Ассоциация авторов и издателей "ТАМДЕМ". Издательство ЭКМОС, 2015. – 176 с.

Інформаційні ресурси:

64. Методичні вказівки до виробничої та переддипломної практики студентів денної форми навчання напряму 051 – «Економіка» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [//portai.khadi.kharkov.ua](http://portai.khadi.kharkov.ua)

65. Электронный ресурс: http://www.e-ng.ru/ekonomika_i_ekonomicheskaya_teoriya/ekonomichne_zrostannya_a_transportni.html

66. Электронный ресурс: <http://www.vevivi.ru/best/Ekonomchne-zrostannya-Transportn-poslugi-ref116358.html>

ДЛЯ ПОДАТОК

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виробничої практики
для студентів спеціальності
051 - «Економіка»,
076 - «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
денної форми навчання

Укладачі:

Поясник Георгій Володимирович
Прокопенко Микола Вікторович

Відповідальний за випуск:

О.С. Іванілов